

Levent AKYILDIZ

*Tıp Doktoru
Diyarbakır Selahaddin Eyyubi
Devlet Hastanesi
Göğüs Hastalıklarının Uzmanı
TTD Toraks Bülteni
Editör Yard.*

leventakyildiz74@gmail.com

Füzûzan'ın ardından...

*Ece AYHAN - İlkokula takunyayla başlayan çocuklar da seni unutmayacaklar
Füzûzan.*

*Füzûzan - Bu benim için en büyük övünç olur. Bit, sirke muayenelerinin vazgeçilmez
erleri, hâlâ arka sıralarda oturuyorlar. İlk kaydolanlardan olduklarından numaraları
da küçüktür. Hep geç kalmaktan korkarlar. Dişleri ne de çabuk çürür.*

Varlığı ile edebiyatımıza “füzûzan olmuş” değerli yazarımızı 2024 yılının Şubat ayında kaybettik. Yaşamından, yapıtlarından dostlarının kaleminden temel satırbaşları ile saygıyla anıyoruz....

Edebiyatımızda genellikle “küçük insanlar” diye adlandırılan toplumun ezilmiş, hakkı yenmiş, duyarlılık iç dünyaları keşfedilmemiş insanlarını yazmıştır. Öykünün yanı sıra şiirden, romana, gezi yazısından, denemeye ve çocuk edebiyatına kadar edebiyatın çeşitli türlerinde eserler vermiş, öykülerinin bazıları tiyatroya ve sinemaya uyarlanmıştır. 1970’li yıllarda en çok dikkat çeken üç kadın yazardan

biri olarak Sevgi Soysal ve Adalet Ağaoğlu ile birlikte anılır.

Füzûzan’ın öykülerine kadın, yoksulluk ve göçmen sorunları bağlamında bakıldığında pek çok metinde sosyal eşitsizliğe vurgu yapıldığı görülür. Elbette bu durum yazarın toplumcu gerçekçi tarafıyla ilintili olarak düşünülebilir. Özellikle gelir adaletsizliğinden ve ataerkil sistemin kadına bakışından doğan birtakım problemler ile göçmen olma hâlinin öykü kişilerinin dünyasında yarattığı öteki olma hissi yazarın pek çok öyküsünde karşımıza çıkmaktadır. Bu da Füzûzan’ın sosyal eşitsizliğe bilinçli bir dikkatle yaklaştığını gösterir.

Değerli şair/yazar Haydar Ergülen, Şiirin kızkardeşi Füzuzan adlı yazısında şu satırlara yer verir:

“Füzuzan için, onun da saygıyla andığı çok önemli eleştirilenler, Memet Fuat’tan Mehmet H. Doğan’a çok önemli şeyler söylemişler, bir ‘Füzuzan Olayı’nın farkına varmışlar, öyle de adlandırmışlar, Ama galiba Füzuzan bundan daha fazlasını hakediyor gerek yaşamıyla, gerek yazdıklarıyla, gerek serüveniyle, yolculuğuyla, uğradığı konaklarla, inadıyla, koruduklarıyla, savundukları, sundukları, katkıda buldukları ve evet hem yürüdüğü yolla hem de durduğu yerde. O yüzden de Faruk Şüyük’ün, **2008 TÜ-YAP İstanbul Kitap Fuarının ‘onur konuğu’** olması nedeniyle Füzuzan için hazırlanan **Füzuzan Diye Bir Öykü** (YKY, Nisan 2009) kitabında da belirttiği gibi, **olaydır, öyküdür ama kesinlikle bir ‘mucize’dir Füzuzan.** Ece Ayhan 1971’de Yeni Gazete’de Füzuzan’la Parasız Yattılı üstüne yaptığı söyleşide, onun ‘has hikaye’ yazdığını belirterek başlar sözlerine: Haslık, sahicilik, güzellik, duygu dengesi, ve ‘uzun gerçeklik’ der ki bir saptamasında da, hem ‘duygu dengesi’ hem de ‘uzun gerçekçilik’, bence bir şairin, elbette Ece Ayhan gibi bir büyük şairin, Füzuzan öykücülüğü üzerine söyleyebileceği en sahici şeylerdir. Uzun bir gerçekliği, yani ‘sesi kendini hiç açıklamayan insanların hikâyesi’ni, uzun bir gerçekçilikle yazar Füzuzan, üstelik ‘duygu dengesi’ni de hep gözönünde tutarak, yitirmeden. Oysa bilhassa 68 sonrası o yıllarda hem çok kolay, hem beklenen hem de yadırganmayacak bir şeydir bu, üstelik başka pek çok öykücü tarafından sıklıkla, bile isteye yapılan bir şeydir ‘duygu dengesi’ni tarafında olduğumuz insanlar lehine bozuvermek. Füzuzan o anlamda da bir ‘öncüdür, bir avangard gibidir ama deyim yabancı olduğu için bundan ülkesine, insanına uzaklık bildiren bir öncülük anlaşılmalı, tam tersine, hikâyeye getirdikleri, gerçekçilik anlayışını dönüştürdüğü,

duygu dengesini iyi kurduğu, ayarladığı ve aynı zamanda bir ‘ lirik kraliçe’ olarak da uzun gerçekliği, uzun bir kardeşlik hâlinde iki kızkardeş gibi şiirle hikâye arasında, ikisinin de birbirlerinin sınırlarını ihlal etmesine de asla izin vermeden, gezdirip dolaştırıp, bize ‘hissettirdiği’ için.”

İstanbul’da doğdu (doğum adı Feruze Çerçi). Babasını küçük yaşta kaybetti. Yalova ve İstanbul’un değişik okullarında ilköğretimini tamamladı. Ailesinin kısıtlı ekonomik imkânları nedeniyle ortaokula gidemedi. *Füzuzan, ilkokulu beş farklı okulda tamamlamıştır. Bu kadar çok okul değiştirmesini Füzuzan şu cümlelerle yorumlamaktadır: “Çok mu hoştu ilköğretimde bu kadar okul değiştirmem? Sorgulanacak bir durum olsa da ben sonraları, bunu bir serüven olarak anımsamayı yeğledim. Bu eğitim yine iki yaka arasında oldu. Bunların biri Kasımpaşa’daki Cezayirli Hasan Paşa İlkokulu, diğeri Ahmet Emin Yalman İlkokulu. Orada olduğumda çok çok ufaktım herhalde.”*

1950’li yıllarda tiyatroya ilgi duydu. Bir süre Küçük Sahne’de bulundu. Uzun bir süre resim ile ilgili çalışmalar yaptıktan sonra tamamen edebiyatla ilgilenmeye karar vererek çalışmalarını bu alana yöneltti.

“Ben sanat disiplinlerinin tümüyle ilgilidim, ilgiliyim. Bunun bir yazın kişisine ne katkılar yaptığının da ayrımındayım. Çünkü sanatlar, kanımca iç içe geçerek şaşırtıcı aktarmalar taşıyor kişiye. Toplumların ‘sıradan insanlar’ tanımını bitmez tükenmez bir diretmeye yinelenir. Bu tanımları sırtlanan kalabalıklar içinde ne yaman yeteneklerle doğanlar olduğunu unuttuk çoktan... Ya sıradan olmayanlar... Hangi kolaylıklarla dünyaya gelmektedirler? Kapılar onlara nasıl da kolayca açılır, sırtları nasıl da okşanır. Bu soru yanıtlanamaz. Ben de bu sıradanlardan sayılırım, resim, kulak duyarlığı ve müzik, birçok çocuk gibi bende de vardı. Doymayı bilmez okuma tutkum, nedense dünyanın genç yıllarında, 1960’larda, yazmaya döndü.”

İlk öyküsü Olumsuz Hikâye, 1956'da Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde yayımlandı. 1956'dan 1958'e dek öykülerini Türk Dili, Yenilik ve Pazar Postası'nda yayımladı. 1958'de karikatürist Turhan Selçuk ile evlendi. Bu evliliğinden kızı Aslı dünyaya geldi. Boşanma ile sona eren bu evliliğinden sonra eserlerinde sadece Füzuran adını kullandı.

Kariyeri boyunca hiç soyadı kullanmamasını şöyle açıklamıştı:

“Ben o yıllar çok ünlü bir soyadı taşıyordum. Çok ünlü, çok saygıdeğer iki adamın kendi akıllarıyla, emekleriyle ve yetenekleriyle ünlendirdiği saygıdeğer bir soyadıydı. Ben, o ünlenmiş soyadının bana sağlama ihtimali olan kolaylıklarına hiç yanaşmak istemedim. Ben, yazarlığımın sınanmasını öyle bir şekilde tek başıma yapıp bu büyük addan yararlanmamalıydım.” (Yoksa o soyadı benim hâlâ onurla andığım bir soyadıdır.” demektedir. Burada ima ettiği soyadı “Selçuk”tur.)

Yazarlığının ilk dönemini “gençlik hevesi” olarak tanımlayan Füzuran, asıl eserlerini 1960'lı yıllarda vermeye başladı. 1964-1972 arasında Dost, Yeni Dergi ve Papirüs'te yayınlanan öyküleriyle dikkat çekti.

İlk kitabı Parasız Yatılı ile 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. Bu ödülü kazanan ilk kadın yazar ünvanını aldı.

✿ Zeynep ORAL'ın satırlarıyla

“1971'de yayımlanan “Parasız Yatılı”, edebiyat dünyamızın en önemli ödülllerinden biri olan 1972 Sait Faik Armağanı'nı kazandı. Ödül, o yıl ilk kez bir kadın yazara verildi. Ancak bomba etkisi yapan sadece bir kadın yazar, çok genç bir kadın yazar olması değildi. 13 Mayıs 1972 tarihli Milliyet gazetesindeki fotoğrafta, Füzuran ve ben karşılıklı oturmuşuz, o anlatıyor ben dinliyorum. Yazımın manşetine şu ilkler damgasını vurmuş.

“İlkokul mezunu”... “Yarışmaya ilk kez katılmış”... “Yarışmayı kazanan ilk kadın yazar”... “İlk eseriyle bu yarışmayı kazanmayı başaran ilk sanatçı”...

Anımsıyorum bütün bu ilkler edebiyat dünyamızda bir bomba etkisi yapmıştı. Benim “bomba gibi” değişimi yayınevi bu yeni baskıda daha güzel betimliyor: “Yazınımıza göktaşı gibi düştüğü onun için söylenir.”

Bu ilk kitabıyla Füzuran, tüm kalıpları yıkıyor, kuralları bozuyor, kendine özgü dilini, rengini, ritmini, kurgusunu yaratıyordu. Tüm eleştirmenler bu özgünlüğün altını çiziyordu. (Bu kavramı ilk kez Mehmet Doğan kullanmıştır: ‘Füzuran Olayı’, Yeni Dergi, Mayıs 1972, No. 92.)

Parasız Yatılı'yı Kuşatma (1971) ve Benim Sinemalarım (1973) adlı öykü kitapları izledi. Benim Sinemalarım kitabının ardından öyküye 9 yıl ara verdi.

1974'te ilk romanı Kırkyedililer'i yayımladı. Türkiye tarihine 68'liler olarak geçmiş, devrimci bir kuşak olan 1947 doğumluların hikâyesini anlatan eser, geniş bir kitle tarafından sevildi, 1975'te Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü aldı.

1975 yılında Alman Akademik Değişim Servisi (D.A.A.D.) adlı bir sanatçı programı kapsamında davet edildiği Berlin'de bir yıl kaldı. Bu

şehirde Türk işçilerle röportajlar yaptı. Röportajlarını Yeni Konuklar adlı kitabında topladı (1977). Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü (1982) adlı antolojisini ve Türkiye Çocukları (1979) adlı çocuk kitabını da Berlin'de hazırladı. Füzuzan, daha sonraki yıllarda da göçmen ve gurbetçi işçi sorunları üzerinde durdu. 1988'de yayımlanan, belge niteliğinde bir kitap olan Ev Sahipleri'nde Almanya'nın önde gelen aydınları ve konuk işçileriyle konuşmalar yaptı. 1988'de yayımlanan ikinci romanı Berlin'in Nar Çiçeği'nde de Almanya'daki göçmenlerin hayatını işledi.

Ah Güzel İstanbul öyküsünden uyarlanan aynı isimdeki filmde 1981'de Ömer Kavur ile birlikte senaryo çalışması yaptı. Film, hiçbir filmin birinciliğe değer görülmediği Antalya Film Festivalinde ikincilik ödülü aldı.

1982'de yayımladığı Gecenin Öteki Yüzü kitabında yer alan ve kitapla aynı adı taşıyan öykü, 1986'da TRT tarafından dizi olarak çekildi. Dizi, TRT ve Modern Gazeteciler Kurumu tarafından en iyi dizi olarak seçildi. Bütün çekimlerde sette bulunan Füzuzan, bu deneyimden sonra kendisi de yönetmenlik yapmaya karar verdi. 1988-1989'da "Benim Sinemalarım" adlı öyküsünü senaryolaştırarak çevre tasarımcısı Gülsün Karamustafa ile birlikte aynı adla sinema filmi olarak çekti. Film, uluslararası festivallerde büyük ilgi gördü.

Yazar, Redif'e Güzelleme, Kış Gelmeden ve Sevda Dolu Bir Yaz adlı öykülerini ise oyunlaştırmıştır. "Kış Gelmeden" ve "Sevda Dolu Bir Yaz" Ankara Devlet Tiyatroları tarafından sahnelendi.

1991'de Lodoslar Kenti adlı ilk ve tek şiir kitabını yayımladı.

Bosna Savaşı esnasında Balkanlar'ı kapsayan yolculuğunun izlenimlerini İşte Bizim Rumeli (1994) ve yeni baskısı Balkan Yolcusu (1996) kitaplarında paylaştı.

Yapıtları başta Almanca olmak üzere İtalyanca, İngilizce, Fransızca, Boşnakça, Bulgarca, Farsça gibi çeşitli dillere çevrildi.

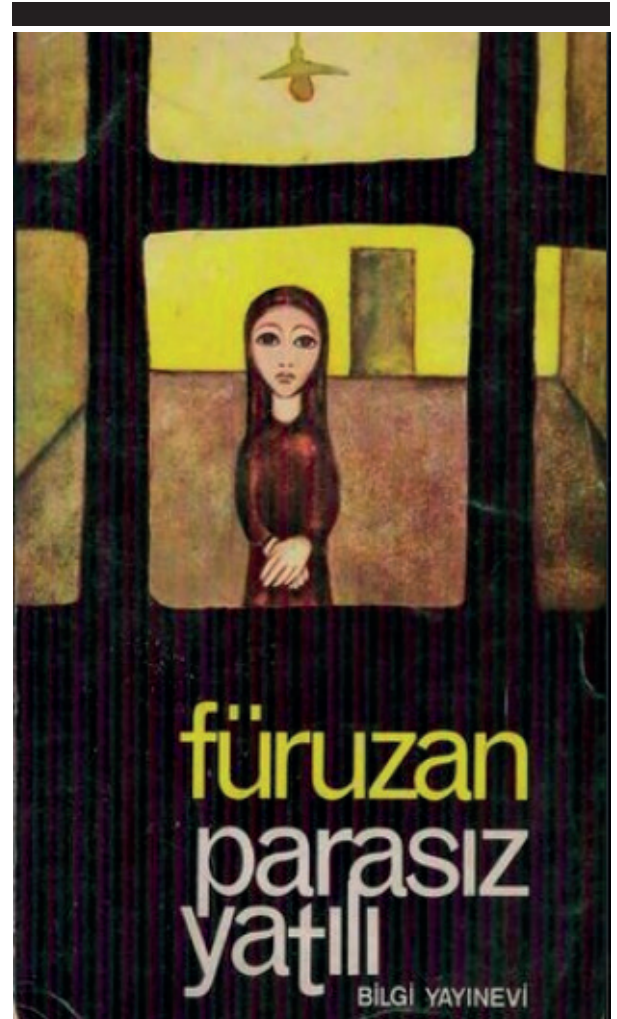
2006 yılında Ankara Öykü Günleri Onur Ödülü aldı, 2008 yılında 27. İstanbul Kitap Fuarı'nın Onur yazarı olarak seçildi ve hakkında Füzuzan Diye Bir Öykü adlı kitap hazırlandı.

2009'da Dil Derneği İzmir Şubesi tarafından Türk Diline Emek Ödülü verildi. 2017'de 9. Kadıköy Kitap Günleri'nin Onur Yazarı seçildi. 2023 Erdal Öz Edebiyat Ödülü'nü aldı.

✧ Ece AYHAN

Elbette, hayatın orta ikisinden ayrılan insanlar, çok sevecekler Parasız Yatılı'yı. İstanbul'da ve bütün kentlerde bunun bir anlamı, bir nedeni olmalıdır.

Füzuzan - Parasız Yatılı, almayı değil vermeyi içeriyor. Sofaların loşluklarında, arka bahçelere

bakan odalarda çapaklı uykular uyuyan çocuklar var. Bu çocuklara almayı öğretmiyorlar. Her şeyde olduğu gibi, örneğin, parasız yatılılık bir lütuf olarak sunuluyor onlara. Ancak kazananlar yaşayabilir diye. Yarışta binlerin arasında yüzde olmak azımsanacak bir şey mi?.. Sanırım seveceklerdir Parasız Yatılı'yı, sınavlara girenler ve dönenler. Dönemin, yarıda kalmanın, ayrılmanın onurunu yenileyeceklerdir. Bayram yerleri ellerinden tutulup götürülmeyen çocuklarla dolu. Yaşları ne olursa olsun kendileri giderler. Bir türlü bitmez üşütmelerinin sümüklerini yalayarak. Ne güzeldirler. Baloncular da bayram yerlerinin gediklileri. Apartmanların bile girişinde kunduralarını çıkaranlar. Çeşitli işlerde çalışanlar. Yani "her işi yaparız" diyenler. Türkiye'nin hemen bütün kentlerindeki görünüşler bunlar... çünkü biz kazanamadık. Birinci sırafta, hangi mesleği seçeceksiniz konulu ödevde doktor, mühendis, subay, tayyareci diye yazmıştık. Biz kazanamadık. Şimdi kazanmayı da öğreniyorlar becerikli ve sabırlı eller.

✦ Hasan Bülent KAHRAMAN'dan

"Ankara'dayız, Bilgi Yayınevinin, defalarca yazdığım bodrum kattaki ofisindeyiz, editör Attila İlhan'ın odasında. Koridorda birtakım sesler oluşuyor. Derken kapıdan içeri bembeyaz kürkler giyinmiş, başında yine beyaz kürk kalpak olan nefis bir kadın giriyor. Sadece kadınlar içeri girince ayağa kalkan **Attila İlhan** koltuğundan doğruluyor, çok karışık ve o zaman siyah saçları ve biraz da ürkütücü bakışlarıyla (Şiirinde öyle diyordu, "Gözlerini görseydiniz korkardınız/polisten kaçıyordu derdiniz") kadına bakıyor ve "Nasılınız karlar Prensesi Zinia hazretleri" diyor: "Sizinle Vladivostok'ta mı karşılaşmıştık, yoksa Çelyabinsk'te mi, beni hatırlamadınız mı, ben Prens Mışkin..."

Hayretle izliyorum, **Füruzan** olduğunu derhal anladığım kadın da oynamaya başlıyor, Attila abi elini öpünce, "Hatırlamaz olur muyum, ne votkalar içmiştik" diyor. İlhan, "Ne semaver-

ler, ne çaylar, ağzımızdan çıkan buhar büyük ağaçlar hâlinde donardı, unuttunuz mu?..." Oyun devam ediyor. Bakıyorum, Füruzan'ın yanındaki eşi gülümsüyor ama asabi bir gülüş o, biraz rahatsız olmuş gibi. İlhan'ın son cümlesi kendi dramını anlatıyor, "Şimdi Angora'da kendimizi ve anılarımızı tüketiyoruz..." Sonra, aradan epey zaman geçtikten sonra, İlhan'ın bir şiiri yayınlanıyor, şimdi *Böyle Bir Sevmek* isimli kitabındaki şiiri; "Kar kasidesi". Şiir, 'Prenses Zinia'ya...' ithaf edilmiş. Ben anlıyorum ve soruyorum, "O mu?" diyorum, "Evet" diyor, "O"; gözlerini kısarak."

Füruzan, küçük çevre insanını, yoksulları, acı çekenleri yazarken çok dikkat çekici bir insan damarı yakalıyordu. Onu eşsiz kılan iki unsurdan birisi buydu, insan macerası. Küçük harflerle yazıyordu, asla bağırıyordu, sesini yükseltmiyordu ve öylece de insanın dersinin altına işleyen, yüreğinin derinliklerine inen bir topoloji meydana getiriyordu. Orhan Kemal'de, örneğin, izlenen taşradan farklı olarak, Füruzan, taşrayı büyük ve çok soylu bir edebiyatın unsuru olarak anlattı. Asıl başarısını burada aramak gerekir.

KAYNAKLAR

- Füruzan'ın öykülerini sosyal eşitsizlik bağlamında okumak Yıl 2022, Cilt: 24 Sayı: özel sayı, 42 - 60, 28.12.2022/ Burcu Uşaklı Sandal <https://doi.org/10.16953/deusobil.1197937>
<https://www.sabitfikir.com/dosyalar/siirin-kizkardesi-furuzan/> Haydar Ergülen 04-08-2011/ Şiirin kızkardeşi: Füruzan
<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/zeynep-oral/furuzan-diye-bir-olay-18282347> Zeynep Oral/Füruzan diye bir olay!
<https://en.wikipedia.org/wiki/F%C3%BCruzan>
<https://t24.com.tr/yazarlar/hasan-bulent-kahraman/cok-siirli-kederli-cok-lezzetli-furuzan-ve-oykuleri,43531> Çok şiirli, kederli, çok lezzetli: Füruzan ve öyküleri /Hasan Bülent Kahraman
<https://pasaj69.org/parasiz-yatilidan-parasiz-yatiliya-dair-sorular-ece-ayhan-furuzan/>
Parasız yatılıdan, Parasız Yatılı'ya dair sorular (Ece Ayhan & Füruzan) "Yeni Edebiyat Dergisi"nin Mart 1971 yılında yayımlanan 2. Cilt 5.sayısında yer alan bu söyleşide, Ece Ayhan Parasız Yatılı'ya dair sorularını kitabın yazarı Füruzan'a yöneltiyor...
<https://edebiyatsoylesileri.com/post/621912849467473920/f%C3%BCruzan-d%C3%BCnyam%C4%B1z-parag%C3%B6z-ihthiyarlar%C4%B1n-elinde>
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/furuzan>